

EEN WOORD

NAAR AANLEIDING VAN HET JONGSTE SCHRIJVEN

VAN

MR. J. P. GRAAF VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT,

DOOR

MR. J. G. VERWER.

(Voor rekening van den Schrijver.)

LEEWARDEN. — H. BOKMA.
1875.

Prijs 25 Cts.

ct.
8

**S. oct.
4088**

J. Hukgens
8°4088

EEN WOORD

NAAR AANLEIDING VAN HET JONGSTE SCHRIJVEN

VAN

MR. J. P. GRAAF VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT,

DOOR

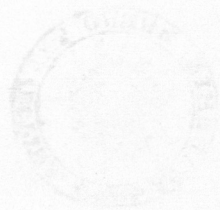
MR. J. G. VERWER.

(Voor rekening van den Schrijver.)

LEEWARDEN. — H. BOKMA.

1875.

De Heer van Zuijlen van Nijeveld had, als Minister van Buitenlandsche Zaken in de dagen van 1867, eene inderdaad niet gemakkelijke rol te vervullen. Hij volbragt niettemin zijne taak, zóó, dat, naar men zegt, het bekende „vous avez sauvé la paix de l'Europe,” aan een niet incompetenten mond ontlokt werd. Dat woord was vleijend en gaf den Staatsman, wien het aanging, zeker voldoening voor den verrichten arbeid. Intusschen bleef de voldoening, in dat woord gelegen, nagenoeg de eenige, die zijn Ministerschap den Heer van Zuijlen schenken mogt en zelfs dat woord werd misbruikt; het werd voorgesteld, alsof het eene ironie geweest ware, den Staatsman toegevoegd. De pers der oppositie heeft het bewind des Heeren van Zuijlen jaren lang zóó voorgesteld, alsof het juist zijn regeringsbeleid geweest ware, dat het gevaar, waarin ons land een oogenblik verkeerde, deed ontstaan, terwijl nog alleen een snel retracteeren, eene gedwongen volte-face van den Minister, het gevaar konde keeren; en daardoor, nl. door die haastige wijziging van eene onhandige politiek zou dan de vrede zijn bewaard gebleven. Het schijnt, dat het Stoïcijnsch geduld, waarmede de Heer van Zuijlen jaren lang, die miskenning heeft weten te verdragen eindelijk was uitgeput. De Arn-

hemsche Courant releveerde onlangs de bijzonderheid, dat niet lang geleden 35000 Pruisen op onze grenzen werden geconcentreerd, ten einde plotseling Amsterdam te bezetten, vóór dat tegenstand mogelijk ware, wanneer van de zijde onzer regering niet aan de diplomatieke verwickeling, door de Luxemburgsche quaestie veroorzaakt, de door Pruisen verlangde oplossing werd gegeven

De Arnhemsche Courant bragt die vijandelijke demonstratie in herinnering, zooals later bleek, om de betrokken autoriteiten daarmede aan de noodzakelijke regeling van ons defensiewezen te herinneren. Enkele welbekende organen onzer pers beijverden zich daarop, om het den brave Nederlanders duidelijk te maken, dat niet Pruisen alleen, maar ook Frankrijk in 1870 bedreigd heeft, althans mines maakte van onze neutraliteit te willen schenden. De kunstmatig aangekweekte sympathie voor Pruisen, het land der dwang, was nog eene te teere plant in onzen bodem der vrijheid, dan dat men zich over de poging dier organen om het goed geheugen der Arnhemsche Courant onschadelijk te maken, zou mogen verwonderen. Hoe het zij, de behandeling van die Arnhemsche reminiscentie gaf weder eene goede gelegenheid om nogmaals de politiek van den Heer v. Zuijlen en daarmede dien Staatsman zelve te maltraiteeren en gretig is daarvan gebruik gemaakt. De Heer van Zuijlen, die sinds jaren van het tooneel der actieve politiek is afgetreden en nog slechts als lid der Kamer aan de regering deelneemt, schijnt

door die betrekkelijke kalmte, meer prikkelbaar te zijn geworden. In een door hem aan de Utrechtsche Courant gerichtten brief toch deelt hij, — voor zoo ver dit gaan konde — mede, hoe die Complicatiën in 1867 ontstaan zijn; ten minste hij bewijst, dat reeds, vóór dat aan onze regering daaromtrent iets bekend was, tusschen andere mogendheden, waarbij ook Pruisen, over eene overdracht van Luxemburg, aan Frankrijk werd onderhandeld; daarmede is bewezen, dat de eerste oorzaak van die verwickelingen, die door de Luxemburgsche quaestie ontstaan zijn, niet aan het beleid van den toenmaligen Minister van Buitenlandsche Zaken, is te wijten. De Heer van Zuijlen heeft de quaestie niet opgeworpen, maar beëindigd en het „vous avez sauvé la paix de l'Europe,” is dan hersteld in zijne waarde.

Veilig had de Heer van Zuijlen zich tot die mededeeling kunnen bepalen. Zijne eer, — zoo die al door het geschrijf der oppositie hadde geleden, — was hersteld; niet hij heeft onze neutraliteit in gevaar gebragt, maar hij heeft een voorwendsel weggenomen, dat voor een vijandelijk nabuur meer dan voldoende was, om onze vrijheid te bedreigen.

De Schrijver bepaalt zich echter niet tot eene onthulling van het verledene, dat voor oningewijden vaak evenzeer bedekt is als de toekomst; — ook in die toekomst werpt hij een blik. Hij zegt met regt, dat de vraag die de naaste toekomst beheerscht, de godsdienstige vraag is; dat „vóór” of „tegen Rome” het kenmerk zijn zal van den strijd, die volgen moet.

Maar de aloude en wijze politiek van het huis van Oranje heeft in 1867, door zijn orgaan gesproken en zij heeft het land, — even als menigmaal te voren — voor leed bewaard; die zelfde aloude en wijze politiek van het huis van Oranje, is den Schrijver ten waarborg ook bij toekomstige moeilijkheden; zij zal ook dan de leidende gedachte zijn der Nederlandsche Regering, die ook dan zal weten, op welke wijze het oude Nederland te beschermen en het door den storm heen, nogmaals de veilige haven te doen bereiken. Weest daarvan verzekerd, zegt de Heer van Zuijlen, dat die politiek, die het Vaderland zoo menigmaal reeds redde, in 1867 ons ten zegen was en ook in het vervolg ten zegen wezen zal, — althans ook in het vervolg zal zij het beproeven, maar zal zij het vermogen?

Dat is de vraag die de Schrijver van den brief zich gesteld heeft, de vraag, waarop hij zich verplicht achtte een antwoord te zoeken.

De Schrijver zegt, de vraag „zal ook bij de geweldadige worsteling, die in de toekomst ligt, Nederland zijne onzijdigheid kunnen bewaren,” lost zich op in eene andere vraag „zullen de Katholieken in Nederland bij dien strijd de Nationale onzijdigheid weten te eerbiedigen en te bewaren?”

Op deze tweede vraag geeft de heer v. Z. geen regtstreeksch bescheid, doch het is duidelijk uit den toon van zijn schrijven, dat hij niet zonder bezorgdheid die vraag in overweging neemt.

De Heer v. Zuijlen hadde echter in de eerste

plaats zich zelven nog iets moeten vragen; „zullen bij dien strijd, die onvermijdelijk volgen moet, en waarbij hij meent dat het to be or not to be van Rome, van het Katholicisme op het spel staat, zullen bij dien strijd, de drijvers, die sinds jaar en dag in het openbaar, maar meer nog in het duister, door eerlijke en opentlijke bestrijding, doch meer nog door insinuatien en intriges, zullen die drijvers en de door hen opgezweepten, de vaderlandsche onzijdigheid weten te eerbiedigen, terwijl zij meenen dat het oogenblik daar zal wezen, om het Katholicisme, om Rome te écraseeren!“? Waarom heeft de Heer v. Z. ook niet die vraag gesteld?

Weet hij niet, dat sinds eeuwen een gedurige, maar sedert eenige tientallen van jaren een meer dringende en meer geconcentreerde kracht ageert tegen Rome, en dat ook die kracht geld en manschappen over heeft, waar het den strijd geldt tegen Rome?

Zoo inderdaad het Katholicisme, zoo „vóór” of „tegen Rome” de leus zal zijn der strijders, aan welke zijde verwacht dan de Heer v. Z. den meesten hartstogt, ook in den boezem van ons volk?

Hij leze de bladen der verschillende rigtingen en oordeele van welke zijde de opruijing uitgaat? aan welke zijde verdachtmaking en verguizing de gewone wapenen zijn!

Gesteld dat Pruisen en Frankrijk de dragers zullen wezen van de wederzijdsche banieren, waarop staan zal „vóór” of „tegen Rome;”

In welk gedeelte onzer pers openbaart zich de meeste toeneiging tot één dier vaandeldragers?

Bij een' oppervlakkige lezing der bladen, zal het den Heer v. Z. niet kunnen ontgaan, dat in de Katholieke pers voor Frankrijk ja sympathie bestaat, maar die sympathie overschrijdt niet de grenzen van een begrijpelijk leedgevoel voor een groot en edel volk, waaraan wij Nederlanders met veel onheil, ook veel goeds, menige schoone instelling, vele grootsche gedachten moeten danken. Maar evenmin zal het hem kunnen ontgaan, dat sedert eenige jaren voor Pruissen in het andere kamp sympathie wordt aangekweekt, of liever, want men is nog in het begin van den arbeid, dat vele onzer liberale bladen tot taak hebben, den instinktmatigen afkeer, den tegenzin te verdrijven, die den bewoner van het vrije Nederland onverwinbaar aangrijpt, wanneer hij van af zijn bodem, den bodem van het individualisme, van de persoonlijke, de burgerlijke vrijheid het oog wendt, naar het land, waar de persoon, het individu verdwijnt, om zich op te lossen in den Staatsburger; waar het individueele willen en denken den breidel is aangelegd en alles en allen door den Staat worden voortgestuwd, in de richting, die de Staat aangeeft; waar nog onlangs werd verkondigd, dat de Staat niet slechts is de handhaver, maar ook de bron van het regt, terwijl den Nederlander hoogere bronnen van het regt heilig zijn, o. a. het regtsbesef, het regtsgevoel, dat den mensch, het individu eigen is en aangeboren.

En gelooft dan de Heer v. Z , dat die organen hun taak aanvaardden zonder rede of motief.

Hun motief is niet om, in het objectieve, ons Pruisen als Staat te prijzen, ons volk te doen gelooven, dat in eene staatsinrichting, als die onzer bureu, alle heil is te vinden. Dat zou te dwaas zijn. Neen eerst sedert Pruisen zich voor de niet ingewijden -- sommigen wisten het sedert lang vooruit -- meer en meer geopenbaard heeft, niet als de Protestantsche Staat bij uitnemendheid, maar als de Staat, die het „tegen Rome” tot devies heeft, is die sympathie ontstaan en allengs aangegroeid.

Het is onnoodig hier verder uit te weiden over de wording en over de latere ontwikkeling van Pruisen tot het groote Duitschland. Laat ik alleen aanstippen, hoe in 1866, om schijnbaar nietige redenen, Oostenrijk werd verpletterd; de middelen, waarmede, zijn niet hujus loci. Oostenrijk was één Catholieke grootmagt. Laat ik daarbij herinneren hoe in 1870 Frankrijk werd vernietigd; ook Frankrijk was een Katholieke grootmagt. Verder hoe die vreeslijke nederlaag van Frankrijk werd benuttigd, om Rome den Paus te ontweldigen, want ook de wereldlijke magt des Pausen was eene groote kracht voor het Katholiek organisme.

En laat ik ten slotte herinneren hoe al die feiten, die in de wereldgeschiedenis het begin eener époque moeten wezen, zijn voldongen door Pruisen of met zijn hulp.

De missie van Pruisen is duidelijk; zij is tegen-

Rome. Ware het dat Pruisen, toen het Duitschland was geworden, naar binnen de vrede hadde bewaard, men konde dan nog aannemen, dat zijne regering op behendige wijze de anti-katholieke grootmagt „de maçonnerie” had gebezigd als middel.

Maar door Pruissens inwendig regeringsbeleid blijkt het duidelijk, dat niet Pruisen die grootmagt heeft gebruikt, doch dat die grootmagt in Pruisen een orgaan of werktuig heeft gevonden, dat zij aan Pruisen de missie heeft opgedragen, niet om de „Protestantsche Staat” maar de „tegen Roomsche Staat” te wezen.

„Protestantsch” en „tegen Roomsch” toch zijn twee uitdrukkingen van verschillende beteekenis.

In den beginne na de hervorming, waren én Lutheranisme én Calvisme gedecideerd „anti-Roomsch.” Het *cujus regio, ejus religio*, dat vooral het Lutheranisme eigen was, was uit ter aard exclusief en exclusivisme was indertijd geen beginsel, dat zich openbaarde bij de keuze van den koopman bij wien men zijne kleeding of zijn brood ging koopen; neen, de tijden waren ruwer en de openbaring van een denkbeeld als het genoemde, geschiedde in analoge vormen; in vele landen zouden de betrekkelijke plakaten daarvan kunnen getuigen.

In den loop der eeuwen is evenwel eene meer humane beschouwing te voorschijn getreden; de hervorming werd allengs eene rustige bezitting; waar men in den aanvang zich van de moederkerk afscheidde, begreep men de waarde der solidariteit;

men concentreerde zich om een dogmatisch geheel — zooals bijv. de Dordsche Synode het bijeenbragt — en klemde zich daaraan vast, én om sterker te zijn tegen de nog immer magtige moederkerk, én uit besef dat zoo men, in zake godsdienst, de éénheid en het afgerond systeem liet varen, het individualisme te sterk zou worden en met het individualisme op dat terrein, aldra ontbinding en verval moest volgen.

Later — en dit heeft men voor een goed deel aan de Fransche excijlopedisten te danken — liet men de éénheid varen, deed het individualisme zich sterker gelden, werd het systeem verbroken. Daarmede werd ook het „no poperij” karakter van de Hervorming minder geprononceerd. Nu men niet meer, in solidariteit, een systeem tegenover een ander systeem had te verdedigen, doch zelf en persoonlijk zijne overtuiging zocht en opbouwde, werd men van zelf ook tegenover Rome meer tolerant.

Waar men tegenover de oude orthodoxie voor zich de vrijheid vindiceerde om te gelooven wat men wilde, kon men moeilijk aan de Roomschen het regt ontzeggen, naar het Katholiek geloof zich te gedragen.

Van daar dat de Protestanten niet per sé, in den bovenbedoelden actieven zin tegen „Rome” zijn.

Doch waar de oude vijandschap tegen Rome langzamerhand wegstierf, heeft zich een ander organisme uitgebreid, dat zich ten taak stelt het zoogenaamde humanisme te prediken, en daartoe zich verplicht acht, meer in concreto „tegen Rome” te ageeren. Rome houdt immers een sijsteem omhoog, eene dog-

matiek, die het gebouw dat de maçonnerie kracht op te trekken, in den weg staat.

Komt nu de algemeene verslapping van het geloof, het Katholicisme ten goede, van de andere zijde zijn alle krachten, die beslist het „tegen Rome” doen hooren, in de loge geconcentreerd en georganiseerd over de geheele wereld.

Het zijn die twee groote magten, de loge en het Katholicisme, die tegen over elkaar staan

Welk deel nu de Pruisische politiek gehad heeft aan de overweldiging van Rome, men mag veilig aannemen, dat de loge daartoe den grooten stoot gaf en daarvoor geld over had en manschappen.

Nu is het voor den Heer v. Z. eene rede van bezorgdheid, dat de Katholieken voor den strijd, ten behoeve van het wereldlijk gezag des Pausen, geld en manschappen ten offer bragten; op grond van dat verschijnsel vreest de Heer v. Z. dat in den strijd, die vóór ons ligt, de Katholieken even offervaardig zullen zijn, ten behoeve der partij, die „voor Rome” strijden zal, en dat daardoor de onzijdigheid van Nederland gecompromitteerd zou kunnen worden.

Het schijnt echter, dat de Heer v. Z. of meent dat de opposiete magt, die „tegen Rome” tot haar einddoel heeft, aan den baniervoerder harer partij weinig offervaardigheid zal betoonen, of dat hij het bestaan van die opposiete partij, als staatkundige partij, miskent.

De eerste veronderstelling zoude tegenover de loge een weinig verplichtend complement zijn, dat zij niet

verdiend heeft. En wat de tweede betreft, niemand twijfelt meer aan de politieke bedrijvigheid der loge. Men moge het van een onschuldigen broeder gelooven, dat hij het niet weet; het moge zòó worden voorgesteld, om schuchtere lieden, die zich ongaarne verbinden tot verplichtingen, waarvan strekking en omvang onbekend zijn, tot nieuwe leden te verkrijgen, of om het publiek in slaap te wiegen; zoo de Heeren immer goedvinden de duisternis, waarin zij het nuttig achten hun uitmuntend werk te verrichten, weg te nemen, dan zal het blijken dat de politiek — en het is niet anders mogelijk — een der meest geliefdskoosde middelen is, waarmede de heeren trachten hunne reine, niet in dogmas geknelde, zuivere leer op te bouwen.

In beide gevallen schijnt de Heer van Zuilen dus in dwaling te zijn. De tegenpartij die ook in den boezem van ons volk werkzaam is, zal ook offervaardig zijn, althans met geld; ook die partij zal dan onze Vaderlandsche neutraliteit in gevaar kunnen brengen en is het gevaar van die zijde dan denkbeeldig?

Zoude Frankrijk door Pruissen vernietigd zijn voor goed, zóó dat het als vaandeldrager eener partij, geen dienst meer doen zal? Zeker is het, dat zoo lang men Frankrijk in de netten der politieke vragen kan verstrikt houden — het gevaar niet groot kan wezen; doch laat er één man in Frankrijk zich voor doen, één man slechts die een wil heeft, en een vonkje bezit, van datgenie, dat bij die natie, zoo

vaak in den loop der eeuwen geschitterd heeft of zooals het deel is van van Bismarck en wijlen onze Thorbecke het vertoonde. en het land zal even krachtig blijken, als het ooit te voren was en stellig krachtiger dan Duitschland, dat in stede der politieke verdeeldheid, thans eene veel dieper gaande verdeeldheid bezit, die te eeniger tijd de zoo moeilijk verworven politieke eenheid weer in gevaar brengt.

Maar laat ik nu tot de vraag komen, die de Heer v. Z. gesteld, doch niet regtstreeks beantwoord heeft.

„Zullen niet de Katholieken onze neutraliteit gevaar doen loopen?”

Neen, en nogmaals neen!

Wij Katholieken hechten aan het begrip „Koning en Vaderland”; ook aan het meer concrete begrip „Nederland en Oranje.” Het moge waar zijn, dat bij den aanvang der vrijheidsoorlog, de Katholieken, die er ongetwijfeld aan hebben deelgenomen, volgens onze strenge begrippen van legaliteit, gedwaald hebben; het moge waar zijn, dat wij thans in beginsel het streven van Willem den zwijger veroordeelen en volhouden, dat hij, én de provincien met hem, in strijd waren tegen hun wettigen soeverein en tegen „het regt”.

Waar is het ook dat, sedert in 1648 bij een wettig verdrag, de legitieme vorst van zijne regten afstand deed, onze republiek, ook naar onze beginselen, een volkomen wettig bestaan heeft verkregen. Het moge alweer waar zijn, dat sedert 1648 de Katholieken

*behalen bij
een paus met
zijn pro.
Tert, en de le
zamenwordige
ultramontan*

niet immer eene bejegening hebben ondervonden, zoo als men die mogt hebben verwacht van een regerings beleid, dat het woord, vrijheid, tot leus had, doch dit alles is vergeten, zooals men het leed zoo gaarne vergeet, wanneer een betere toestand wordt verkregen en gegeven. En al mogen onze voorvaderen ook in deze vrije gewesten, wat hun geloof betreft, miskend zijn, al werden zij gesloten buiten raad en bestuur, toch werden zij hier beter getraceerd dan elders en wat alles zegt, men bemint den geboorte grond, ook al levert hij geen overvloed, doch kommer en arbeid. In latere dagen hebben trouwens de latere geslachten in het gemeenschappelijk vaderland, zoo veel goeds genoten, was het vrije Nederland zóó waarlijk vrijzinnig, dat onze liefde voor Nederland ook reeds daaruit be-grijpelijk is; ook wij hebben het regt van ons Vaderland te spreken, ook wij vindiceeren voor ons het regt, om het Vaderland te verdedigen tegen iederen aanval, van welke zijde ook.

Maar niet slechts dat! Het begrip Vaderland is voor ons niet slechts een begrip van „regt,” maar ook van „pligt.” Vaderland en Koning zijn voor ons heilige woorden, heilige denkbeelden, denkbeelden van regt, die onze godsdienst ons ten pligt stelt, voor te staan en te verdedigen met goed en bloed.

Ziedaar een antwoord, dat ik twijfel er niet aan, door mijne Katholieke landgenooten zoude worden onderschreven. Regt en pligt zullen er ons toe

leiden, het belang van ons Vaderland hoog te achten, en welligt stellen wij die beide denkbeelden hooger dan de radicale partij, die zoo als Disraeli onlangs zeide, meer eigenaardig de Cosmopolitische partij zou kunnen genoemd worden.

Wil ik hiermede zeggen, dat, mogt eenmaal de strijd ons naderen, er geen Katholiek in Nederland zijn zal, die partij kiest voor dengene, die hem voorkomt, dat voor het goede regt strijdt, of die zelfs zich aansluit bij eene der partijen? Daarvoor kan geen partij instaan. Dat is individueel werk, dat eene partij, als zoodanig, niet vermag te keeren, zooals reeds te regt door Mr. Heijdenrijk in zijn schrijven aan het Haagsche Dagblad is opgemerkt.

Maar daarvan kan men zich verzekerd houden, dat de Katholieke partij als zoodanig nimmer partij zal kiezen voor de eene Natie of voor de andere.

Zoo zij al in de politiek grooteren invloed mogt verkrijgen, dan zij tot hiertoe heeft uitgeoefend en zelfs zoo haar immer het regeringsbeleid in Nederland werd toevertrouwd, zij zoude het belang van Nederland en dus zijne onzijdigheid handhaven, even goed, met evenveel zorg, zelfs, als de partij waartoe de Heer v. Zuijnen zich bekent en die in de donkere dagen van 1867 met zoo goed succes de teugels voerde.

Het Cosmopolitisme is ja in zeker opzicht aan het Katholicisme eigen, maar niet zoo sterk, noch in dien zin, als dit bij de radicale partij te dikwijls kan worden opgemerkt.

De radikaal is bij uitnemendheid materialist, hij richt bij voorkeur zijne gedachten op hetgeen het stoffelijk welzijn der volkeren aangaat; waar hij hecht aan een denkbeeld zal men al spoedig zien, dat dat denkbeeld steeds het „tegen Rome” is; Rome staat aan zijne Cosmopolitische verbroederingswensen immer in den weg; de Catholiek hecht aan ideën en aan zijne overtuiging op het godsdienstige; dit leert hem in het algemeen, ook aan andere ideën waarde te hechten, bijv. aan het idée: Vaderland, aan het idée: Koning. Bovendien vertegenwoordigt „de Koning” met zijne regering voor hem het beginsel „gezag”, dat voor hem een punt is van godsdienstige en ook van maatschappelijke en individueële noodzakelijkheid en nut. Hij zal dat idée, in den vorm waarin het op wettige wijze voor hem bestaat, moeten handhaven, ook al is hem dat gezag soms hard en slecht gezind; voor hem het allerminst is de spreuk waar; „ubi bene, ibi patria.”

Is het begrip van Vaderland en Koning ook den radicaal zoo dierbaar, even heilig? Is de qualificatie van Disraeli zoo onjuist „het radicalisme zou men gevoegelijk cosmopolitisme kunnen noemen?

Hoe dit zij, ik behoef de conclusiën, die uit het wederzijdsch standpunt kunnen worden afgeleid, hier niet verder te ontwikkelen

Mijn doel was slechts den Heer v. Z. gerust te stellen, hem te verzekeren, dat Nederland ook ons dierbaar is, zooals het dat is aan zijne partij.

Het is welligt wat laat, dat dit antwoord verschijnt,

doch zijn opportuniteit behoeft niet te worden betwijfeld.

De Heer van Zuijlen heeft in een tweede schrijven, door hem aan de Nieuwe Arnhemsche Courant gericht, de opportuniteit zijner opmerkingen betoogd, door te wijzen op het voorbeeld van Gladstone, die in zijne laatste brochure mede tegen het gevaar eener Ultramontaansche politiek heeft gewaarschuwd.

De Heer Gladstone is toch wel onpartijdig, meent de Heer v. Z. Maar de Heer v. Z. vergeet dat de aanleiding tot het schrijven van den Heer Gladstone ten deele buiten de politiek was gelegen.

Een gedeelte van het denkend publiek in Engeland toont zich in de laatste jaren, door eene Staats godsdienst, zoo als Hendrik VIII indertijd goed vond aan de Engelschen te schenken, minder bevredigd. Het Paséisme dat gedurig vorderingen maakt in Engeland, is daarvan een sterk sprekend bewijs; de Puseisten toch nader en tot het Katholicisme, althans tot zijne organisatie, met uitname alleen van het Centraal orgaan of gezag. Daarbij zijn in de laatste jaren vele Engelschen, voor wie de godsdienstige vraag, ernstig genoeg was, om daarvan eene diepere studie te maken, dan in dagbladen en vlugschriften van den dag, tot het verrassend resultaat gekomen, dat het Katholicisme, niet van zoo enge en beperkte opvatting is, als gedurende eeuwen na de hervorming, in eene eenzijdige litteratuur hen steeds was voorgesteld; ten gevolge daarvan gingen zij in massa tot het oude geloof weer over.

Die gebeurtenissen maakten in Engeland veel opzien. De markies van Ripon, grootmeester der Engelsche loge, achtte het zijn plicht die richting tegen te gaan.

Hij zette zich aan den arbeid — een wezentlijk ernstigen arbeid — en in stede van een brochure, waarin de Engelschen zouden worden aangemaand, toch vooral bij het aloude „tegen Rome” te blijven, was zijn eigen overgang naar Rome van zijne studien het gevolg.

Dit was Gladstone te erg. Nu zette hij zich aan den arbeid, om old England te weerhouden op het verderfelijk pad en van dien arbeid, dien tendenzarbeid, was zijne brochure het resultaat. Men kent de beantwoording daarvan door den bisschop Manning en ik geloof te mogen volhouden, dat het antwoord bezadigder is, dat het geschrift van Gladstone, die juist in de passage door den Heer v. Z. aangehaald, meer doet blijken van verbittering, dan van objéctiviteit, die bij een Staatsman en geleerde van zijnen rang niet mogt gemist worden.

De opportuniteit van het schrijven de Heeren v. Z. wordt dus niet bewezen, door de verwijzing naar Gladstone's voorbeeld.

Hoe is het met de opportuniteit van dit antwoord? Ik zeide straks. dat het wellicht te laat komt om nog te dienen als antwoord op de vraag vol bezorgdheid, die de Heer v. Z. gesteld heeft. Welnu late mijn antwoord dan dienen voor dat deel der liberale pers, dat dagelijks dezelfde vraag stelt; dat dagelijks

hoog op geeft van de gevaren eener Ultramontaansche politiek; dat zich zelfs vaak geregtigd meent ons Vaderlands-loozen te mogen noemen. Dat de pers toch eindelijk aflate van die verdachtnaking, die tot verzwakking slechts kan leiden van de Vaderlandsche krachten, die vereend nog immer sterk zijn. Laat dat deel der pers althans, dat te goeder trouw op gezach van sommige groote bladen, dagelijks ons aanvalt, op eene wijze die een glimlach afdwingt, zijn enthousiasme naar betere dingen wenden b. v. op 's lands defensie, die te lang reeds ongeregeld is gebleven.

Dat de enkele bladen waarop ik doel, voortgaan met ons verdacht te maken, het einde zal wezen, dat zij zelven met regt verdacht zullen worden en het volk eindelijk zal begrijpen vanwaar hun mandaat komt.

Men geloove ons dat het ons niet te doen is om anderen te overheerschen; dat men ons slechts in vrede late leven; betrekkingen, ambten, we laten dat alles gaarne over aan hen, die zich zooveel beter geschikt achten die te vervullen; we wenschen niets dan gelijk regt voor allen.

Onder het voorwendsel, dat wij ééns de anderen zouden kunnen overweldigen, zegt de partij „tegen Rome”, alles te willen verzamelen, alleen om met gemeenschappelijke krachten tijdig en bij voorbaat ons te knevelen en onmagtig te maken. Maar dat voorwendsel is onwaar, en ook is het onwaar, dat men ons slechts wil knevelen. Dat ware nog een onschuldig vermaak. Maar het ware doel is van de

leiders ons te désorganiseeren, zoo als in Pruisen en daardoor ons te vernietigen. Rome tijdig vernietigd, want Rome langer vrij, zou ons allen verslinden, zoo spreekt men de verbaasde massa toe. Och! dat men toch ééns geloove, dat wij niemand willen verslinden, maar dat we niets verlangen dan alleen van ook niet verslonden te worden; en dit zal niemand ons ten kwade kunnen duiden.

Dat men aan ieder vrijheid late zijne denkbeelden te verkondigen, de Staat behoeft daar tusschen niet te kiezen; dat de Staat zich houde bij hetgeen hem betreft en dat in Nederland de gulden vrijheid bewaard blijve voor ieder, om zijne overtuiging op zedelijk en godsdienstig gebied uit eigen boezem, niet uit de handen eener, dáár, immer tyrannieke meerderheid te ontvangen.

Dat slechts nimmer de partijen het magtig en overal ingrijpend Staatsorganisme misbruiken, om hetgeen zij voor de hoogste wijsheid achten, op het gebied van rede en zede, algemeen te doen aanvaarden; en teeh, wie streeft het krachtigst naar dat misbruik, is het de Katholieke of de radicale partij?

In zake onderwijs! Wil niet de radicale partij daar hare wijsheid, die door ons niet zóó hoog geschat wordt, aan allen opdringen; moet de Staat niet worden de opvoeder van het jonge geslacht? Is de Staat niet alvermogend en is zij ook voor Mr. Kappeijne, de matador zijner partij, niet ook de bron van het „regt“?

Zie, die opvatting zullen wij nimmer dulden, om-

dat wij zelven meester wenschen te blijven van onze zedelijke en godsdienstige rigting en wij in de Concilien, waar, door den Heer Kappeijne en de zijnen, een dogmatiek wordt vastgesteld, minder vertrouwen stellen dan in de onze; omdat wij het regt te hoog, te heilig achten, dan dat het de schepping zoude mogen wezen van den Staat en daarmede van de toevallige meerderheid; eene meerderheid die op een vrolijk Concilie, uit een vrolijk levensinzigt, eene vrolijke filosofie, en een optimistisch regt zou kunnen scheppen, om 's morgens katterig opstaande, als filosofen met geheele andere begrippen en eene pessimistische levensbeschouwing een geheel ander regt te voteeren. Wij kennen te goed het causaal verband der zaken, om op eene veranderlijke meerderheid's dispositie „het regt” te bouwen.

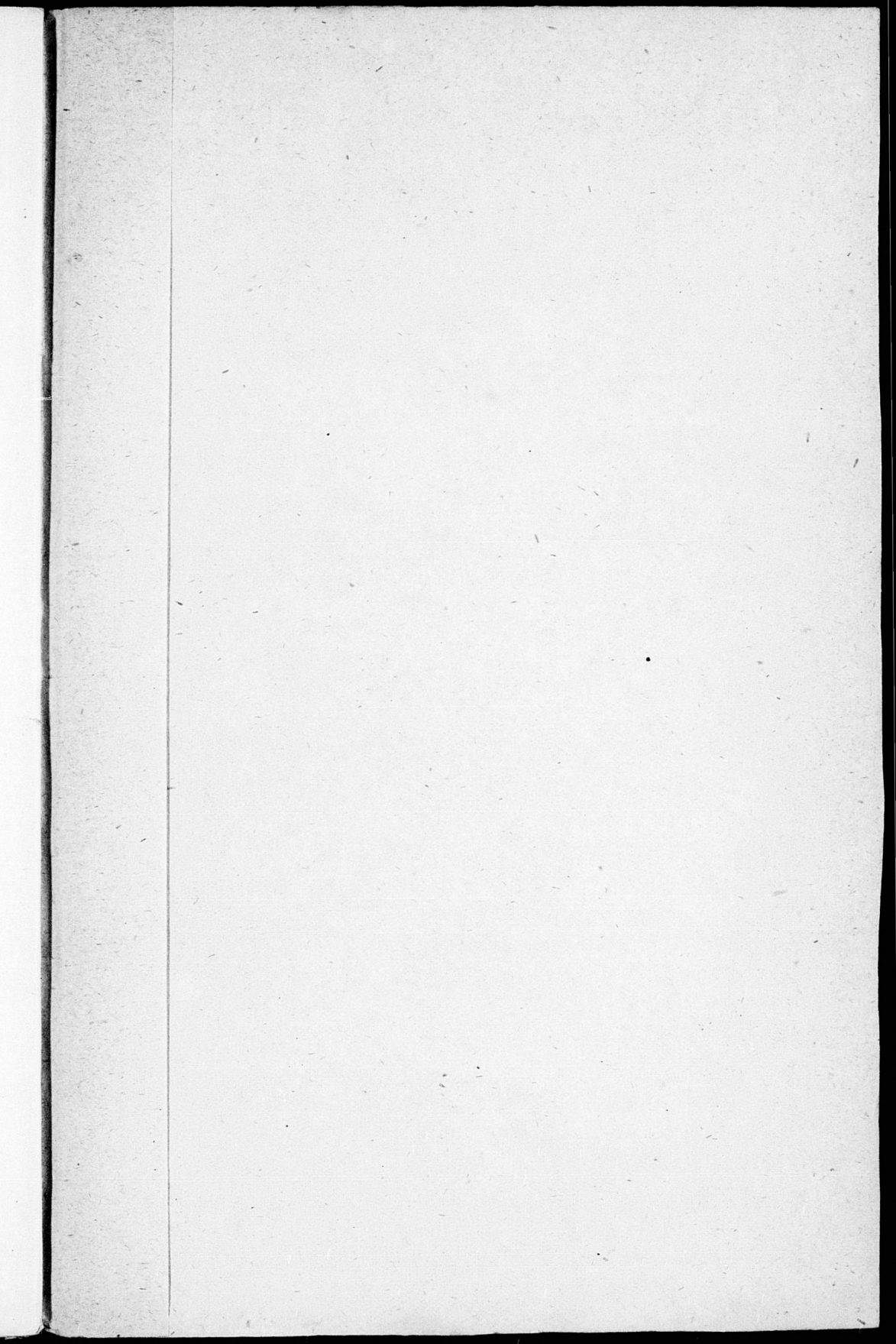
De bron van het regt ligt hooger dan de Staat! Ziedaar ons beginsel; daarom voor ons geen Staatsalmagt, geen Pruissische politiek, maar vrijheid; met die gedachten zijn wij toch geen vreemdelingen op onzen ouden Nederlandschen bodem!!

Laten wij allen eensgezind zijn en vooral dat de partijen zich matigen en hare bemoeijing inbinden. Vooral dat de pers, dat dagelijks voedsel, dat zoo spoedig dagelijksch gift wordt van wederzijdschen eerbied getuige. Ik weet wel dat ook aan onze zijde niet altijd de noodige kalmte bewaard wordt; peccatur intra Iliacos muros et extra; maar dat men ophoude om op akelige wijze ons te attaqueeren en ellendige motieven te zoeken, waar ze

niet bestaan, scherpe repliek is dan onnoodig. Laat en het radicalisme en het modernisme, die onder ééne, velen wellicht onbewuste, leiding te zamen zich poseeren als propheten van het Nieuwste verbond, een taal voeren, propheten waardig; dat de loge haar stelsel, dat volgens Göthe in zijn tijd nog niets merkwaardigs bevatte, voltooije en wanneer het Soliede zal zijn afgebouwd, dat zij dan de sluijer opheffe, waarachter het werk werd opgetrokken; al zijn we geene humanisten, toch zullen we wezentlijk humaán genoeg zijn, het werk te apprecieeren, wanneer het waarde heeft. Men geloove mij vrij onze schrijvers zullen gaarne, zoo als Prof. Buijs eens den raad gaf, een kurkje aan de punt hunner pen doen, om alle scherpste te vermijden; daar scherpste haat kweekt en haat eene ondeugd is, waarvoor elk Christen zich heeft te wachten. Gaarne zal onze pers iederen tegenstander in eerlijken strijd ontmoeten, op het veld der volledige en onbeperkte publiciteit, waar, mijns inziens, voor haar niets is te verliezen, alles te winnen. En stellig zal zij gaarne het hare doen, om het schoone accoord dat eens de Hongaren deden klinken in de ooren van Maria Theresia, het „moriamur pro rege, pro patria nostra” als een heerlijk devies te verkondigen, dat alle Nederlanders behooren aan te heffen, wanneer, wat God verhoede, de strijd eens zal komen; het mogen dan Franschen zijn of Pruissen, die onze onafhankelijkheid belagen.

fictie!

6.7373.

S.
40